

Едуардо Мендоса - „Със зъби и нокти“

– Инглис?

Въпросът го стресна. Погълнат от съчиняването на писмото, той почти бе забравил за присъствието на други пътници в купето. От Кале нататък бе пътувал само в компанията на неразговорливия французин, на когото бе казал добър ден в началото на пътуването и довиждане накрая в Билбао. Останалото време французинът бе прекарал в дълбок сън, а когато той слезе, англичанинът бе последвал примера му. Новите спътници се бяха качили един по един на различни междинни гари. Освен Антъни сега в купето седяха, досущ като трупа пътуващи артисти, възрастен селски свещеник, грубовата млада селянка и мъжът, който го бе заговорил – човек с неопределена възраст и положение, с обръсната глава и широк републикански мустак. Отчето пътуваше със средно голям дървен куфар, селянката – с издута бохча, а третият – с два обемисти куфара от черна кожа.

– Аз, да ви призная, не говоря английски – продължи той, след като англичанинът отговори, естествено, положително на първия му въпрос. – Аз не инглис. Аз еспанис. Вие инглис, аз еспанис. Спейн много различна от Англия. Диферент. Испания – слънце, бикове, китари, вино. Еверибоди оле. Англия – ни слънце, ни бикове, ни радост. Еверибоди капут.

Той замълча, за да даде време на англичанина да вникне в социологическата му теория, и добави:

– В Англия има крал. В Испания няма. Преди имаше. Алфонсо. Сега вече никакъв крал. Край. Република. Президент Нисето Алкала Самора. Избори. Първо начело беше Леру, сега е Асаня. Политически партии – с лопата да ги ринеш, но ни една сваятна. Политици безсрамници. Мошеници. Еверибоди.

Англичанинът свали очилата си, избърса ги с кърпичката, която се подаваше от горното джобче на самото му, и използва паузата, за да погледне през прозореца. По кафеникавите поля, ширнали се докъдето очите стигаха, не се виждаше нито едно дърво. В далечината зърна муле, възседнато по женски от селянин с наметало и широкопола шапка. Един господ знае откъде идва и накъде се е запътил, мина му през ума, преди да отвърне на своя събеседник със строго изражение, за да покаже, че не е предразположен към разговори.

– Осведомен съм за обратите в испанската политика – рече хладно той, – но понеже съм чужденец, не мисля, че е редно да се меся във вътрешните работи на страната ви, нито да изказвам мнения по въпроса.

– Тук никой не се бърка на никого, господине – отвърна словоохотливият му спътник, леко разочарован от отличния испански на англичанина, – има си хас! Казах го, за да ви осветля по въпроса. Дори да минава само транзит оттук, добре е човек да знае с кого ще си има работа, ако му се наложи. Да предположим, че по една или друга причина аз попадна в Англия и ми хрумне да наругая краля. Какво ще се случи? Ще ме тикнат в дранголника. Нормално. И тук е така, но наопаки. С което искам да кажа, че от известно време насам нещата са се променили.

„Не си личи“, помисли си англичанинът. Но не го каза – единственото му желание бе да прекрати баналния диалог. Той умело плъзна поглед към свещеника, който следеше тирадата на републиканеца със снизхождение, примесено с неодобрение. Маневрата постигна желанния резултат. Републиканецът посочи с пръст божия служител и заяви:

– Ето, дори тук сред нас има пример за това, което ви казвам. До съвсем скоро тия като него си разиграваха коня както им скимне. Днес живеят от подаяния, но вирнат ли глава, ще ги насметем. Нали така, отче?

Свещеникът скръсти ръце в скута си и го измери с поглед от главата до петите.

– Най-добре се смее този, който се смее последен – отвърна той безстрашно.

Англичанинът ги остави увлечени в настървена размяна на поговорки и пословици. Бавно и еднообразно влакът продължаваше пътя си през безутешната равнина, а зад него в кристалночистия въздух на кастилската зима оставаше да се носи дебел стълб дим. Преди отново да се унесе в дрямка, англичанинът се заслуша в доводите на републиканеца:

– Слушай бе, отче, хората не палят черкви и манастири току-така. Не е подпалена ни една кръчма, болница или бикоборска арена. Щом народът в цяла Испания е тръгнал да пали черкви, което си е трудна работа, явно има защо.

Събуди се от силен тласък. Влакът беше спрял на важна гара. По перона забързано куцукаше железничар с пелерина, шал и фуражка. В ръката му с ръкавица се полюшваше загасен месингов фенер.

– Вента де Баньос! Смяна на влака за пътниците за Мадрид! Експресът – след двама минути!

Англичанинът свали куфара си от мрежичката, сбогува се с останалите пътници и излезе в коридора. Краката му се огънаха, вцепенени от дългите часове неподвижност. Въпреки това той скочи на перона, където го посрещна леденият полъх на вятъра, от който дъхът му секна. Огледа се за железничаря. Напразно – изпълнил дълга си, човекът бе побързал да се прибере на топло. Часовникът на гарата беше спрял и показваше невъзможен час. На един прът висеше парцалив трибагреник. Англичанинът се замисли дали не е по-добре да потърси подслон в експреса, но вместо това тръгна направо през гарата по посока на изхода. Спря пред някаква врата със замъглено от скрежта и саждите стъкло, на която пишеше „Бюфет“. Печката вътре не излъчваше много топлина, затова пък правеше въздуха по-тежък. Англичанинът свали запотените си очила и ги избърса с вратовръзката си. В заведението имаше само един посетител, облакътен на тезгяха, който пиеше нещо белезникаво и пушеше пура. Младият келнер го гледаше втренчено с бутилка мастика в ръка. Англичанинът се обърна към келнера.

– Добър ден. Трябва да изпратя едно писмо. Разполагате ли с пощенски марки? Ако не разполагате, кажете ми, ако обичате, има ли на гарата спедиторска служба.

Келнерът го зяпна с отворена уста. После прошепна.

– Не знам какво да ви река.

Самотният клиент се намеси, без да вдига очи от чашата с мастика.

– Не се дръж като малоумен, мама му стара! С какво впечатление ще остане от нас господинът? – А после каза на англичанина: – Извинете го. Той не разбра и дума от това, което му казахте. Във фоайето на гарата има павилион за марки и пощенска кутия. Но преди това пийнете чашка мастика.

– Не, благодаря.

– Не ми отказвайте, аз черпя. Като ви гледам, имате нужда от нещо загреващо.

– Не предполагам, че е толкова студено. Като видях слънцето...

– Това не ви е Малага, господине. Това тук е Вента де Баньос, провинция Паленсия. Свие ли студът, трудно отстъпва. Личи, че не сте тукашен.

Келнерът сипа чаша мастика и англичанинът я обърна на един дъх. Както не бе слагал залък в уста, питието изгори трахеята и обжари стомаха му, но по цялото му тяло се разли приятна топлина.

– Англичанин съм – каза той, отговаряйки на въпроса на клиента, – но трябва да побързам, ако не искам да изпусна експреса за Мадрид. Имате ли нещо против да оставя куфара си тук, докато отскоча до павилиона – да не ми тежи?

Той сложи чашата върху тезгяха и излезе през страничната врата, която водеше към фоайето на гарата. Обиколи го няколко пъти, без да открие павилиона, докато служителят от магазията не му посочи едно затворено прозорче. Почука с кокалчетата

на пръстите си; след малко прозорчето се отвори и оттам смаяно надникна плешив мъж. Когато англичанинът му обясни какво търси, той затвори очи и размърда устни като за молитва. После се наведе, а когато отново се изправи, постави на полицата пред прозорчето огромна книга. Запрелиства я съсредоточено, направи крачка назад и се върна с малък кантар. Англичанинът му подаде писмото и пощенският служител внимателно го претегли. Пак погледна в книгата и изчисли цената на марките. Англичанинът плати и хукна обратно към бюфета. Келнерът бе зареял поглед в тавана с мръсния парцал в ръка. На въпроса на англичанина какво му дължи, отговори, че другият клиент е платил питието му според уговорката. Куфарът си стоеше на пода. Англичанинът го вдигна, благодари и излезе тичешком. Експресът за Мадрид бавно потегляше сред облаци бяла пара и кълбета дим. С няколко скока той настигна последния вагон и скочи вътре.

След като преброди няколко вагона, без да открие празно купе, реши да остане в коридора въпреки пронизващото течение. Беше се загреял от тичането, а облекчението, че е изпратил писмото, бе отплата за усилието. Вече нямаше връщане назад. „По дяволите всички жени!“, каза си той.

Искаше да постои сам, за да се наслади на току-що извоюваната свобода и да се полюбува на пейзажа, ала не след дълго видя, че към него се клатушка мъжът, който го бе почерпил в бюфета. Поздрави го и онзи спря до него. Беше някъде около петдесетте, нисък и слаб, с набръчкано лице, торбички под очите и неспокоен поглед.

– Успяхте ли да пуснете писмото?

– Да. Като се върнах в бюфета, вас вече ви нямаше. Не можах да ви благодаря за любезния жест. Във втора класа ли пътувате?

– Пътувам където си поискам. Аз съм полицаи. Не ме гледайте така – затова никой не ви открадна куфара. В Испания човек не бива да е толкова доверчив. В Мадрид ли слизате, или продължавате?

– Не, оставам в Мадрид.

– А по какъв повод идвате, може ли да попитам?

Неофициално, разбира се. Не ми отговаряйте, ако не желаете.

– Нямам нищо против. Аз съм изкуствовед, по-точно специалист по испанска живопис. Не купувам, нито продавам. Пиша статии, изнасям лекции и сътруднича на някои галерии. При всяка възможност, със или без повод, пътувам до Мадрид. Музеят „Прадо“ е моят втори дом. А може би трябва да кажа дори първи. Никъде другаде не съм се чувствал по-щастлив.

– Гледай ти, професията ви изглежда хубава. Никога не би ми хрумнало – заяви полицаят. – А дава ли ви достатъчно хляб, ако смея да попитам?

– Не е много доходоносна – съгласи се англичанинът, – но пък разполагам и с малка рента.

– Има хора късметлии – измърмори като на себе си полицаят. После добави: – А след като толкова често идвате в Испания и говорите така добре нашия език, сигурно имате много приятели тук.

– Чак приятели – не. Никога не съм оставал задълго в Мадрид, а и ние англичаните, както знаете, сме съдържан народ.

– Тогава, значи, ви дотягам с въпросите си. Не се засягайте – професионална деформация. Наблюдавам хората и се опитвам да отгатна с какво се занимават, какво е общественото им положение, а ако успея – и какви са намеренията им. Работата ми е да предвардвам, а не да потушавам. Аз съм от държавните служби за сигурност, а времената са размирни. Нямам предвид вас, разбира се, интересът към даден човек не означава, че го подозирам. И най-големият простак може да се окаже анархист, таен агент на чужда сила, търговец на женска плът. Как да ги отличиш от почтените хора?

Никой не носи табела с надпис какъв е. Но всеки си има някаква тайна. Ето вие например, за какво се бяхте разбързали толкова да пуснете онова писмо, след като преспокойно можехте да го изпратите от Мадрид след няколко часа? Не ми отговаряйте, убеден съм, че обяснението е съвсем просто. Беше само един пример. Ето в това се състои моята работа – да разкривам истинското лице зад маската.

– Тук е студено – рече англичанинът след кратко мълчание, – а аз не съм достатъчно добре облечен. Ако ми позволите, ще си потърся купе с малко отопление.

– Вървете, вървете, няма да ви задържа повече. Аз ще ида във вагон-ресторанта да пийна нещо и да побъбря с персонала. Често пътувам по тази линия и познавам всички. Келнерите са изключително ценен източник на информация, особено в страна, където всички разговарят на висок глас. Желая ви лек път и приятен престой в Мадрид. По всяка вероятност няма да се видим повече, но ето визитната ми картичка – за всеки случай. Подполковник Гумерсиндо Маранон, на вашите услуги. Ако имате нужда от нещо, запитайте за мен в Главната дирекция по сигурността.

– Антъни Уайтлендс – каза англичанинът, прибирайки визитката в джоба на самото си, – също на вашите услуги.

Въпреки умората от дългото пътуване Антъни Уайтлендс спи леко и неведнъж се буди от далечни трясъци, подобни на пушечни изстрели. Настанил се е в скромен, но удобен хотел, който познава от предишни пътувания. Фоайето е тясно и не много уютно, служителят на рецепцията не блести с добри обноски, но отоплението си го бива, стаята е просторна и с висок таван, има достатъчно голям гардероб, удобно легло с чисти чаршафи, чамова маса, стол и идеална за работа лампа. Правоъгълният прозорец с дървени капаци гледа към спокойния и уединен площад „Анхел“, а над отсрещните покриви надничка кубето на църквата „Сан Себастиан“.

С една дума, не особено приятна обстановка. Заради студа гълчавата в мадридската нощ е заменена от зловещия вой на безмилостния вятър, който напират откъм планината и завихря сухите листа и хартии, разпилени по черната, блеснала от скрежа земя. Фасадите на зданията са облепени с мръсни и изпокъсани предизборни плакати и пасквили с всякаква насоченост, но призоваващи до един към стачка, безредие и противопоставяне. Антъни е напълно наясно с положението, тъкмо тази тревожна обстановка е причина за идването му в Мадрид, но погледната отблизо, действителността буди в него смесица от безпокойство и неувереност. Ту съжалява, че е приел поръчката, ту се разкайва, че е пуснал писмото, слагащо край на връзката му с Катрин, връзка, изпълнена с тревоги, но от друга страна, единствен живец в сивото му ежедневиe.

Той се облича бавно, със свито сърце, като от време на време надзърта в огледалото върху вратата на гардероба, за да провери какво впечатление оставя фигурата му. Гледката не е окуражаваща. Костюмът му е измачкан от пътуването, следите от сажди личат въпреки усърдното четкане. Това облекло и бледото уморено лице далеч не са подходящи за среща с хората, които се готви да посети, и едва ли ще създадат у тях благоприятна представа за него, както му се иска.

Той излиза от хотела и след няколко метра вече е на площад „Санта Ана“. Небето се е прояснило, вятърът е измел облаците и синевата е добила бистрата прозрачност на мразовитите зимни утрини. Баровете и кръчмите посрещат първите си клиенти. Антъни се присъединява към тях и влиза в едно заведение, което ухае на кафе и топъл хляб. Докато чака келнерът да го обслужи, прелиства вестника. Заглавията с едри букви и много удивителни оставят в него доста неприятно впечатление. Резултатът от сблъсъците между представители на враждуващите партии в редица испански градове е печален: не един и двама убити и цял куп ранени. Няколко бранша стачкуват. Кметът

на някакво село в провинция Кастильон изгонил енорийския свещеник и вдигнал в черквата шумна веселба. В Бетансос отрязали главата и краката на една Христова статуя. Клиентите на заведението обсъждат събитията с високопарни жестове и дълбокомъдрени изказвания, смучейки свирепо цигарите си.